

ORELLA D'OS

RAMONDA MYCONII

(L.) Reichenb. [1831, Fl. Germ. Exc. : 388] $2n = 48$

SINÒNIMS

Chaixia myconi (L.) Lapeyr.
Lobirota pyrenaica Dulac
Myconia borraginea Lapeyr.
Ramonda pyrenaica Rich.
Ramonda scapiflora J.St.-Hil.
Verbascum alpinum Salisb.

Ramonda myconii (foto: PERE MASDÉU)

NOMS POPULARS

Aragonès de Muntanya: borraïna, curalotodo de secano, oreja de oso, orejeta d'oso, orella d'onso, orella d'oso, orelleta d'oso, violeta basta, yerba cerruda.

Aragonès de Terra Baixa: curalotodo de secano, hierba cerruda, ierba zerruda, orejeta d'oso, orella d'onso, violeta basta.

Català: aurella d'os, borraïna de cingle, borratja de cingle, borratja de roca, fetge de roca, herba de la tos, herba morenera, herba peluda, herba tossera, morenes, morraja, murenes, orella d'os.

Castellà: curalotodo de secano, hierba cerruda, hierba de la tos, hierba peluda, hierba tosera, oreja de oso, orella d'onso, violeta basta, yerba de la tos, yerba peluda, yerba tosera.

Euskera: arz-belarri.

Mallorquí: herba tossina.

L'orella d'os, o borraïna de roca, és una de les més belles flors prepirinenques. L'espècie està dedicada per LINNÉ al metge de Vic, del segle XVI, FRANCESC MICÓ, i, per LAMARCK i SCHULTZ, al pireneïsta RAMMOND. FRANCESC MICÓ va descobreix la planta, i va enviar els dibuixos al seu amic botànic DALÉCHAMP, qui va anomenar la planta *Auricula ursi-Myconi*. Ja al segle XVI es coneixia popularment a la planta com a «orella d'os». Després, DALÉCHAMP va enviar la descripció a LINNÉ, i aquest la va anomenar *Verbascum Myconi*. LAMARCK va instaurar el gènere **Ramonda**. I finalment SCHULTZ o REICHENBACH varen batejar aquesta espècie amb la denominació definitiva: **Ramonda myconi**. Finalment, a partir del congrés botànic internacional de Saint Louis de 1999, hi varen afegir una "i" al final.

FRANCESC MICÓ va néixer a Vic el 1528, i va morir a Barcelona cap el 1592. Va estudiar medicina i farmàcia a la universitat de Salamanca. Exercí de metge a Barcelona, on destacà pels dibuixos d'anatomia humana; dibuixos que facilitaven les disseccions que ell propugnava. Ostentà la càtedra de medicina teòrica uns quants anys a Barcelona, i la de botànica els anys 1576 a 1578. Com a botànic, herboritzà per Catalunya (Montserrat, Plana de Vic), Castella i Extremadura (on exercí també de professor de medicina). Descrigué unes 30 espècies de plantes noves. Ell confraternitzava i intercanviava tota la informació botànica (dibuixos i descripcions) amb JACQUES DALÉCHAMP, metge, botànic, naturalista, i filòleg francès (1513–1588). El francès havia estudiat a la universitat de Montpeller, i publicà la famosa *Historia generalis plantarum*, a Lyon (1547). Li varen dedicar una espècie força comuna: *Urospermum daleschampii*. FRANCESC MICÓ propugnà a Espanya l'ús generalitzat a la població de les neveres a l'estiu, per a refredar les begudes i els aliments. Per encàrrec del rei Felip II, mantenia el cultiu de plantes americanes a Catalunya i enviava a Castella les plantes que ell descrivia com a noves.

Pel que fa a LOUIS FRANÇOIS ELISABETH RAMOND DE CARBONIÈRES (1753, Strasbourg – 1827, París), Barèges, per les seves termes, va ser el punt de descoberta inicial dels Pirineus, per a ell, que és reconegut com a fundador del pirineïsm. De pare occità i mare alemanya, a més d'advocat políglota, va ser diputat (en temps de la revolució francesa), prefecte (en temps de Napoleó), i conseller d'estat (en temps de Lluís XVIII), però, i sobre tot, va ser botànic i geòleg. Va ser el primer a pujar el Midi de Bigorre (1781) i al Mont Perdut (1802). Abans de 1800, va ser professor de ciències naturals a l'escola de Tarbes.

FRIEDERICH WILHELM SCHULTZ (1804–1876) fou un botànic i apotecari alemany (tesis doctoral 1829 a München) que estudià la flora alemanya i la flora francesa. HEINRICH GOTTLIEB LUDWIG REICHENBACH (1793–1879) fou un botànic alemany, famós per la seva iconografia botànica d'espècies crítiques. A ell li varen dedicar una violeta (*Viola reichenbachiana*).

L'orella d'ós pertany a la família de les gesneriàcies, típica de països tropicals i subtropicals, sobre tot de l'hemisferi Sud (3200 espècies). La gesneriàcia més popular a les nostres llars, com a planta decorativa d'interior, potser sigui la **Saintpaulia**. Del gènere **Ramonda** hi ha 2 espècies més als Balcans (**nathaliae**, **serbica**) i 4 a Escandinàvia (**latifrons**, **prunaria**, **ringdahli**, **spathulata**). Als Alps es fa també la segona i la quarta.

Ramonda myconii es fa a les roques ombrívoles i molsoses, més o menys humides, calcàries, dels Pirineus (des del Roncal a l'Albera) i a la Serralada prelitoral catalana (fins el Montsià). BUBANI la cità el 1897 com a *Ramonda pyrenaede*, de Gavarnie i dels Pirineus espanyols fins a Benavarri. Actualment baixa fins el Montsià i s'estén fins a Navarra (Burgui). A la part francesa va des del departament dels Hautes Pyrénées fins el dels Pyrénées Orientales.

Té una enorme capacitat de resistència a la sequera, i per això pot colonitzar les roques on gairebé cap altra planta superior pot viure. Segurament es va introduir de manera natural als Pirineus durant un període interglacial terciari càlid. Es troba (a Catalunya) des de 50 m snm fins a 2450 m snm.

Les fulles, de color verd molt fosc, fan una roseta basal arrapada a la roca. Són ovals, allargades (fins a 8 cm), espatulades (si considerem el pecíol també), molt arrugades, gruixudes, de marge crenat, amb pilositat força abundant (de color de rovell per sota). Pecíol de fins a 4 cm, aplanat. Peduncles florals (1-5) despullats (5-15 cm), duent cadascun 2 flors de 2.5 cm de diàmetre, amb calze amb 5 lòbuls obtusos; i corol·la amb 5 pètals de limbe perpendicular a l'eix floral, desiguals i sobreposant-se una mica, soldats a la base fent gorja. Flors de color violeta llampant, amb la base del limbe dels pètals amb un voraviu blanc amb una franja més exterior ataronjada; i amb 5 estams gruixuts molt grocs, alternant amb els lòbuls de la corol·la. Un estil amb estigma simple, i un ovari lliure. Càpsula ovoide bivalva d' 1.5 cm, amb llavors molt nombroses.

PRINCIPIS ACTIUS

Les fulles contenen mucíl·lag amb àcid galacturònic. Els polisacàrids del mucíl·lag difereixen pel grau d'acidesa. Un és un arabinogalactà amb àcid galacturònic i ramnosa, i un altre, majoritari, és un polisacàrid amb un 90% d'àcid galacturònic, amb una estructura de pectina amb estructura a les regions neutres similar al ramnogalacturonan del tipus 2. A més, conté glicòsids polifenòlics (un miconòsid i un hispidulina—8-C-β-d-galactopiranòsid). La rafinosa i la sacarosa formen un doblet que ajuda a suportar les sequeres extremes i a que la planta pugui ressuscitar. La deshidratació induïx l'activació dels enzims antioxidants (ascorbat-peroxidasa, glutatió-reductasa, polifenol-oxidasa), fa pujar els nivells de GSH (glutatió) i AsA (aspartat-semialdehid-dehidrogenasa), àcids fenòlics, dihidrines, sacarosa, i de ions inorgànics. Les membranes plasmàtiques, amb molt de colesterol, es tornen menys fluides a l'apujar-se el nivell de saturació dels lípids.

PROPIETATS I APLICACIONS DE L'ORELLA D'ÓS

- Contra dolors locals, es picola la planta i s'aplica per fora.
- Les fulles s'apliquen, per la cara de sobre, als talls, per curar-los, o, almenys, per aturar l'hemorràgia, abans d'aplicar el vinagre amb sal.
- Sense el borrissol la fulla s'aplica a les durícies per estovar-les.

- càlculs (bufeta del fel, bufeta de l'orina, ronyons): destil·lat
- dolors (cataplasma de fulles picolades)
- durícies
- fetge inflammat
- hemorràgies: fulles picolades, seguides d'aigua amb vinagre i sal.
- hemorroides (oli, amb flors de *Verbascum*)
- immunostimulant
- mal de panxa (nens) (amb sucre és de bon beure)
- melsa inflamada
- pectoral
- refredats: barrejada amb farigola (*Thymus vulagris*) + flor de pi (*Pinus sylvestris*) + flors de tell (*Tilia platyphyllos*)
- talls
- tos
- tos seca

